

Notes sobre l'estructura agrària i la toponímia de Vilanova de Prades el 1846

Pere ANGUERA

Les notes següents estan extretes d'un quadern de 60 pàgines, 7 de les quals en blanc, que constitueix una còpia del cadastre, que posseïa Joan Aspasa, veí del poble i avanpassat meu, que en un full solt guardat al seu interior dóna la datació del document. L'absoluta manca de notícies sobre la història del poble justifica la redacció d'aquest escrit.

I. L'estructura agrària

Vilanova de Prades, que formà part històricament del comtat de Prades, va seguir en el segle XVIII una evolució similar a la resta de Catalunya, amb un període d'esplendor econòmica que es mantenia a inicis del segle XIX, traduït, de forma visible, en les obres de millora de l'església parroquial i amb l'adquisició d'un nou retaule major.¹

Ruiz i Cliviller, en el seu llibre publicat el mateix 1846, atorguen al poble 50 veïns i 193 habitants, i també esmenten la seva producció de blat, vi i llegums. Al terme es trobaven dues mines de coure i cinc de plom. Els seus únics excedents comercialitzables eren el vi, amb 2.000 cargues anuals, l'aiguardent, amb 22, les fruites i les castanyes, amb un total conjunt de 45 cargues, i 6 quintars de llana.²

Segons les dades publicades per Pascual Madoz el 1850, és a dir qua-

1. ANGUERA, P.: «L'obra de Mateu Bellvé en el retaule major de Vilanova de Prades», a *Revista del Centro de Lectura*, Reus, setembre 1974, p. 5

2. *Descripción geográfica, histórica, estadística e itineraria que acompaña al mapa geográfico de la provincia de Tarragona*, Tarragona, 1846, ps. 164-165 i 242-243. Vegeu a id., ps. 130-131, una curiosa referència a l'existència de pedreres de pedra d'iman al terme.

tre anys més tard que l'elaboració del document estudiat, les principals produccions de la localitat eren els cereals, les patates, els llegums, el vi, les castanyes, les glans i els productes de l'horta. Hi havia a més diversos ramats de llana i de porcs (segons el document que analitzo hi havia 92 ramaders, encara que no especifica la mena, ni la quantitat de caps de bestiar que posseïen individualment o en conjunt). En el terme hi funcionaven alguns molins fariners i una fàbrica d'aiguardent. El terreny era considerat com de *monte escabrosísimo* i apte per a la caça de la perdiu, els conills i les llebres. Madoz atorgava al poble 50 veïns (el mateix nombre que J. Iglésies dona pel cens del 1842),* que coincideix amb el de les persones que en el document estan citades com a propietàries d'alguna porció de terreny per minsa que sigui. Encara segons Madoz el poble estava format per 70 cases amb 194 habitants i produïa a l'any per un valor de 1.394.124 rals, mentre se li'n calculaven 45.282 de capacitat impositiva.³

D'acord amb les dades facilitades pel document es poden establir dues sèries de divisions sobre les característiques generals del terreny que suma en total 1.040,75 jornals. D'acord amb la seva qualitat la terra s'estructura en:

Primera qualitat	71,75 jornals
segona qualitat	159
tercera qualitat	228
quarta qualitat	136
cinquena qualitat	363,50

la resta queda indeterminada i deu correspondre als garrigars i boscos no qualificats. Segons el tipus del conreu la distribució era:

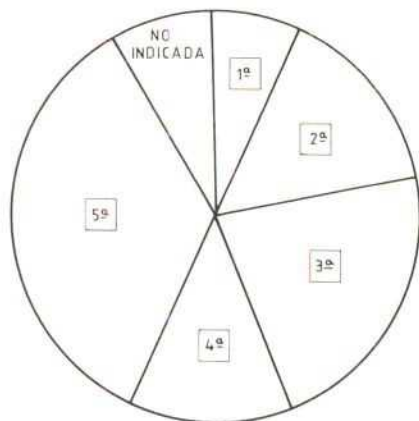
Sembrat	371,25 jornals
garriga	330
vinya	206
castanyers	49
bosc	36
terra campa	20
indeterminat	28,5

Es fa patent, doncs, la gran preponderància de les terres de baixa qualitat, ja que les de cinquena qualitat ocupen gairebé un terç de tot el terme. De forma similar, si hom mira els cultius, més d'un terç correspon als sembrats i els castanyers i un altre terç és ocupat per la garriga i el bosc, d'una rendabilitat econòmica quasi nul·la. La vinya, que representa vora el 20% i devria ser la producció més rendable, s'ensorraria durant les dècades següents sota els embats de l'òfidium i la fil·loxera.

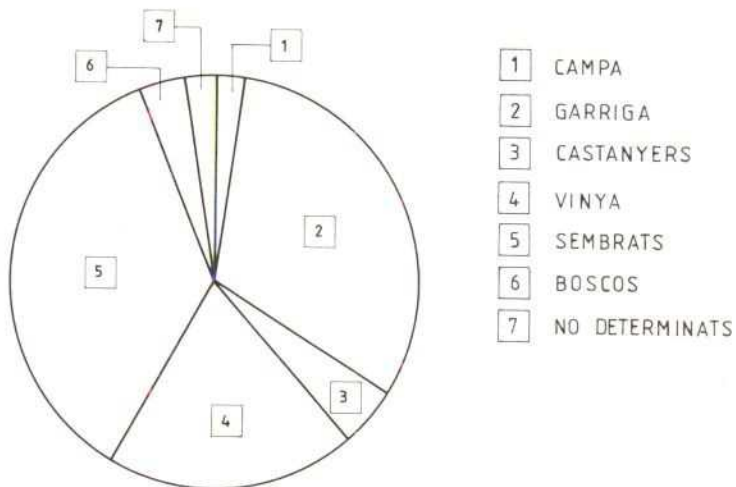
Cal destacar que entre els tres propietaris residents fora vila sumen

3. MADDOZ, P.: *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de España y sus posesiones de ultramar*, vegeu el faccímil de la nord catalana, II Barcelona, 1985, p. 494, i IGLÉSIES, J.: *Indagaciones sobre la población de Cataluña en la primera mitad del siglo XIX*, MRACAB, Barcelona, 1967, p. 454.

QUALITAT DE LES TERRES

DISTRIBUCIÓ DELS CONREUS

124,5 jornals, és a dir que l'absentisme representa una mica més del 10% del total comptabilitzat, dividit sobretot entre Domènec Olivart, de les Borges Blanques (possiblement l'avi del primer marquès d'Olivart) que en posseeix 86 i que és el primer propietari del terme, i Pau Baqué, de l'Espluga, amb 38. Convé de destacar que els propietaris absentistes tenen 35,5 dels 206 jornals dedicats a la vinya i 28,5 dels 71,75 de primera qualitat.

La distribució de propietaris residents al poble segons l'extensió conjunta de les seves propietats és la següent:

Jornals	Propietaris
+ de 45	4
40 a 45	4
30 a 39	2
20 a 29	6
10 a 19	10
5 a 9	5
- 1 a 4	14
de 1	4
només la casa	1

Es pot mirar també la distribució, per nombre de finques, que té cada propietari. Hi queda de manifest la tendència cap a un cert minifundisme:

Nombre de finques	Propietaris	Nombre de finques	Propietaris
1	19	12	1
2	7	13	1
3	6	15	1
4	2	16	1
5	31	7	1
6	3	18	1
7	2	20	1
10	2	25	1

Una valoració força més problemàtica és la d'intentar mirar la prepotència dels diferents nuclis familiars. L'única aproximació possible és suposar que són parents tots els que duen el mateix cognom, tot i que això implica dues limitacions greus. Per una banda la coincidència de llinatge no implica, forçosament, un parentiu i per altra en queden exclosos els cunyats o d'altres que no coincideixen en l'onomàstica. De totes maneres es constitueixen sis nuclis homònims les propietats dels quals sumen 518 jornals, és a dir més de la meitat del còmput total de la terra del terme. Són els Vilalta (cinc membres amb possessions que oscil·len entre els 2 i els 44 jornals) amb un total de 125,5 jornals; els Aspasa (o Espasa) amb un total de 120,5 repartits entre set propietaris que en tenen entre 1,5 i 48,5; els Miró amb 73,5 repartits entre quatre caps de casa que en tenen entre 0,5 i 41,5; els Domènec amb 62,5 repartits entre quatre propietaris que van de 16,5 a 22, en la repartició més equilibrada; els Sanz (possiblement Sans) amb 131 repartits entre cinc

titulars que oscil·len entre el jornal rodó i els 78; els Alsina amb 51 que es reparteixen entre quatre propietaris que tenen de 3 a 26 jornals. La resta de possibles nuclis familiars no arriben entre tots als 50 jornals. El propietari resident més important és Cavallé amb 79 jornals.

II. L'aportació toponímica⁴

Partides

de l'Argila	<i>de largila</i>
els Arretjars	<i>els arretjas</i>
els Aubaguets	<i>els aubagets</i>
els Aubins	<i>els aubins</i>
els Aubacs	<i>els aubachs/els Aubaes</i>
l'Aubaga	<i>la aubaga</i>
Badarrés	<i>Badarrés</i>
al barranc de l'Anover	<i>al Barranco de la nove</i>
els Bassals	<i>els Basals</i>
la Batalla	<i>la Batalla</i>
l'Abellera	<i>la Bellera</i>
la Boiga	<i>la boiga/la Boyga</i>
la Bergassa	<i>la Bargasa</i>
la Borja	<i>la Borgia</i>
el Cavallsalt	<i>el caballsal/cavallsal/cavall sal/lavallsal</i>
al camí del Mas d'en Segarra	<i>al camí del mas densagarra</i>
el Camp de Poblet	<i>el campo de Poblet</i>
al camí del Molí	<i>al camino del molino</i>
al camí de Sant Miquel	<i>al camino de San Miguel</i>
els Canalons	<i>els canalons</i>
les Canetes	<i>les canetes</i>
la Castellana	<i>a Castellana</i>
els Clots	<i>los clots</i>
els Closos	<i>als closos</i>
el Còdol	<i>al codol</i>
el coll d'en Folc	<i>al Coll den Folch</i>
el coll d'en Tronc	<i>al coll dentronch</i>
la Coma	<i>la coma</i>
la coma de Prades	<i>Coma de Prades</i>
el Comellar d'en Berga	<i>al comellá denberga</i>
el Comellar de les Paret	<i>al Comellà de les Paret</i>
els Comellars	<i>als Comellás</i>
les Comes d'en Vinyes	<i>comes denviñes/les Comes den Viñes</i>
la Cova	<i>la cova</i>
la Coveta	<i>la coveta</i>

4. La columna de l'esquerra recull el toponím en la seva grafia normativa, la de la dreta, en cursiva, la forma o formes literals en que apareix al document. És d'agrair l'ajuda de Ramon Amigó en l'establiment de la primera.

la Creueta	<i>la creueta</i>
els Crosos	<i>los crosos</i>
Damunt Sant Antoni	<i>demun San Antonio</i>
Davall Sant Antoni	<i>devall San Antoni</i>
la Devesada	<i>la Devesa</i>
l'Era	<i>la era</i>
les Eretes	<i>les eretes</i>
la Fenecada	<i>la Fonecada</i>
les Ferranes	<i>las Farranes/Farrana</i>
la Font	<i>la Fon</i>
la font de l'Argany	<i>la font delargañy</i>
la font de l'Ausona	<i>la fon de lausona</i>
la font de l'Àliga	<i>la font delàliga</i>
el Freginal	<i>lo Freginal</i>
la Grèvola	<i>la grevola</i>
el Mallol	<i>lo Malloll</i>
el Mas	<i>al mas</i>
el mas d'en Freixes	<i>al mas denfreixes</i>
el mas d'en Fontana	<i>mas den Fontana</i>
el mas de Martí	<i>al mas de martí</i>
el mas de Monner	<i>al mas de mone</i>
el mas d'en Porta	<i>al mas den Porta</i>
el mas d'en Segarra	<i>mas den Segarra</i>
la Masia	<i>la masia</i>
el Mataró	<i>al Matero</i>
la Miranda	<i>la Miranda</i>
el Molí	<i>al Molino</i>
les Micadelles	<i>les micadelles</i>
el Montico	<i>el Montico</i>
els Nogueteres	<i>els Nogeretes</i>
l'Anover	<i>la Nové</i>
els Oms	<i>als Oms</i>
les Parades	<i>les parades</i>
la Penalta	<i>la penalta</i>
el Pere	<i>al Pere</i>
el Pla	<i>al Pla</i>
el Pla de la Devesa	<i>el Pla de la devesa</i>
la Plana	<i>la plana</i>
el Planot	<i>al Planot</i>
les Portelles	<i>les portelles</i>
les Pruneretes	<i>les Pruneretes</i>
els Puigs	<i>als Puigs</i>
el Regolà del Molí	<i>al Ragalà del Molí</i>
el Riu de Prades	<i>al rio de Prades/al Río/Riu de Prades</i>
el Roquer	<i>al Roqué</i>
la Sagristia	<i>la Segrístia</i>

la Salanqueta	<i>la salanqueta</i>
els Segalàs	<i>als segalas</i>
la Serra	<i>la Serra</i>
el Solà del Frare	<i>al Solà del Frare</i>
el Solà del Molí	<i>al Solà del Molino</i>
el Solà del Riu	<i>solà del Rio</i>
la Solana	<i>la Solana</i>
els Solans	<i>als Solans</i>
la Sort	<i>la Sort</i>
la Sort de les Comes d'en Vinyes	<i>la Sort de les Comes den Viñes</i>
la Sorteta	<i>la Sorteta</i>
la Torre	<i>la Torra</i>
les Tossalades	<i>les tosalades</i>
el tros de l'Anglès	<i>tros del ynglès</i>
Vallescuro	<i>a Vellascuro</i>
a Viern	<i>a biern</i>
camins	
als Aubacs	<i>als Aubachs</i>
de les Comes d'en Vinyes	<i>de les Comes den Viñes</i>
de la Devesa	<i>de la Devesa</i>
a la Font de l'Osona	<i>a la Font de la Usona</i>
de la Font	<i>de la Fuente</i>
al mas de Monner	<i>al mas de Moné</i>
del Molí	<i>del molino</i>
de Prades	<i>de Prades</i>
de la Pobla	<i>de la Pobla</i>
de Sant Antoni	<i>de San Antonio</i>
d'Ulldemolins	<i>de Ulldemolins</i>
de Viern	<i>de Biern</i>
del Vilosell	<i>del Velusell</i>
cases	
Olivart	<i>Olivart</i>
del Comú	<i>del Comun</i>
masos	
Viern	<i>Biern</i>
estructura urbana	
carrer del Cementiri	<i>del Cementerio</i>
carrer de Dalt	<i>de dal</i>
carrer de la Font	<i>de la fuente</i>
carrer del Mas de la Barra	<i>del mas de la Barra</i>
carrer Major	<i>Mayor</i>
carrer de la Poca Farina	<i>de la Poca farina</i>

carrer de Ventureta
el Carreró
carreró del Cup
plaça de l'Església
el Portalet
el Racó
el Castell
la Roca Corba

*de Ventureta
el Carreró
Callejón del Cup
Plasa de liglesia
el Portalet
Rracó/racó
el Castillo
la Roca Corrba*